

AUGUST PI I SUNYER I LA MÚSICA

MONTSERRAT ALBET

Membre de la Junta Directiva de l'Orfeó Català

Unes paraules per presentar la personalitat del doctor August Pi i Sunyer en l'aspecte musical. Al llarg d'una sèrie d'actes celebrats aquesta passada tardor a Barcelona, i un a Figueres, diferents conferencians han enaltit la seva figura amb motiu del centenari del seu naixement. Avui el protagonista d'aquest acte en record i homenatge a August Pi i Sunyer és l'Orfeó Català i tot allò que significa en la nostra vida musical.

Potser algú de vosaltres es preguntarà perquè tot un concert dedicar a un científic, cas que jo recordi pràcticament únic; i no un concert més sinó el més entranyable dels actes que anualment celebra l'Orfeó, el tradicional concert de Sant Esteve.

Ho explicaré tot seguit. August Pi i Sunyer fou un home de ciència profundament enamorat de la música, que treballà per a perfeccionar l'activitat musical de la seva ciutat, que fou un gran amic dels músics i que enriquí la seva vida interior amb un contacte constant amb l'art dels sons.

La vinculació de Pi i Sunyer amb l'Orfeó Català és en primer lloc d'ordre cronològic. Quan l'Orfeó fou fundat per Lluís Millet i Amadeu Vives, Pi i Sunyer era un adolescent que no restà insensible a la labor realitzada per l'Orfeó en el camp conjunt de la música popular i culta. Quan aquest Palau de la Música Catalana fou inaugurat l'any 1908, August Pi i Sunyer era ja un jove catedràtic vinculat en l'aspecte literari al moviment modernista. Havia publicat «La ciència experimental a Catalunya», 1901, a «Joventut», l'òrgan del modernisme. Com devia vibrar davant aquest edifici, la construcció més allucinant d'aquest corrent artístic, en el qual es plasmà en pedres el culte a Wagner, músic que tant August com d'altres membres de la família admiraven tant!

A la dècada dels vint i fins a la guerra, els vincles amb la seu de l'Orfeó foren de caràcter físic. August Pi i Sunyer i la seva família es traslladaren al carrer Amadeu Vives, núm. 3 (just al costat del Palau), la qual cosa permetia que si arribava molt fatigat a casa i no es veia amb cor de venir a ocupar la llotja que habitualment tenia al Palau,

des del terrat del propi domicili, aprofitant les ocasions en què s'obria la cúpula, podia escoltar ja en roba de casa el concert que l'ajudava a construir-se de nou després d'un dia esgotador.

He dit que Pi i Sunyer se sentí lligat al modernisme, però més encara en la seva jove maduresa s'identificà amb el noucentisme i el seu desig que la vida del país es normalitzés i s'acostés a Europa.

L'ideal de l'obra ben feta, preconitzat per Eugeni d'Ors, era el mateix motor que impulsava l'activitat d'August Pi i Sunyer i així aquest aspecte està documentat en la seva col·laboració a l'«Almanach dels noucentistes» (titulada «De la morfologia», 1911). Era el període d'efervescència cívica de la Mancomunitat i en el camp musical sens dubte l'expressió més característica fou la fundació l'any 1913 de l'Associació de Música da Camera que August Pi i Sunyer presidí amb tanta delicadesa i intel·ligència.

Res millor que la música de cambra era capaç d'aproximar-nos a aquesta pràctica tan europea dels petits conjunts (vocals i/o instrumentals). ¿I és una simple coincidència que l'Associació de Música da Camera fos estrictament contemporània de la promulgació de les normes fotogràfiques de Pompeu Fabra? Crec que ambdues iniciatives tingueren una notable funció normativa: la vida concertística de Barcelona era, com la llengua, mancada d'estructura. Algun dia caldrà investigar l'obra realitzada fins l'any 1936 per l'Associació de Música da Camera: l'originalitat dels seus concerts monogràfics: Pergolesi (1922), Ravel (1924), Schönberg (1925), Falla (1925), etc. Quin esforç i quina incomprensió: Ravel, primer rebut amb indiferència i Schönberg amb discussions, però qui avui dia discutiria l'audàcia i l'encert de la programació?

Des del primer moment l'Orfeó cedí la seva sala a l'Associació en molt bones condicions. M'agradaria ara esmentar, i penso que a August Pi i Sunyer també li hagués agradat que ho fes així, el nom de Manuel Clausells, secretari de l'Associació, l'home al qual la Barcelona musical deu tant, assassinat els primers dies de la revolta de 1936, acte que causà un disgust terrible a August Pi i Sunyer i als seus amics.

I ara un intermedi sentimental. Granados donà el seu últim concert barceloní a l'Associació de Música da Camera el 14 de novembre de 1915, l'any anterior a la seva mort. L'amistat de Granados amb Pi i Sunyer venia de lluny. Aquest assistia a la tertúlia de Granados, formada per Pau Casals, Carles Pellicer, Josep M. Roviralta, Rafael Moragas (Moraguetes) i el gran escriptor alacantí Gabriel Miró, acompanyat sovint per Òscar Esplà, el jove músic també d'Alacant. Però aquesta amistat entre Granados i Pi s'enfortí en traslladar-se l'Acadèmia de Música Granados al carrer Girona, núm. 20, on vivien en aquells anys

els Pi i Sunyer i aquesta amistat es féu extensiva a les dues famílies. Quan esclatà l'epidèmia de tifus a Barcelona l'any 1914 dos dels fills de Granados varen caure malalts i August Pi i Sunyer fou el seu metge. Durant la convalescència Granados llogà una torre a Vallcarca. Gabriel Miró, que continuà visitant-los, tingué la idea d'escriure alguna cosa en acció de gràcies pel restabliment. Així nasqué una petita representació teatral sobre «*La ciegucecita de Betlehem*», a la qual Granados adaptà la música d'una *suite* nadalenca seva dedicada als infants. Els actors principals foren els dos fills de Granados ja restablerts, Solita i Víctor, que feien els papers de Mare de Déu i de Sant Josep, mentre el cant de l'àngel era confiat a Conxita Badia, la deixeblla de Granados que millor havia de difondre al llarg de la seva extraordinària trajectòria de cantant l'obra del seu mestre. Les figures del pessebre foren representades per les filles de Gabriel Miró, per dos fills de Granados, Natàlia i Paco, una neboda de Pi i Sunyer, Mercè, i els seus tres fills, Jaume, Cèsar i Pere. Malauradament, el text s'ha perdut i de la música només en resta algun fragment. Després de la tràgica mort del matrimoni Granados, els Pi i Sunyer, August i Carme, acolliren els orfes i els ajudaren espiritualment i material i August formà part del consell de família. (Dec aquestes aportacions a un membre de la família Granados, el doctor Antoni Carreras.)

A diferència de molts d'aquells que han parlat en aquests actes commemoratius, els seus fills, els altres col·laboradors o deixebles que varen tenir la sort de conèixer aquest home excepcional, jo només el vaig veure una sola vegada. Fou durant el seu exili a Caracas l'any 1955, a la Biblioteca Nacional de la capital veneçolana, en ocasió d'un concert en el qual col·laborà la meva germana Maria Albet. El concert fou organitzat pel patronat cultural del Centre Català Terra Ferma, presidit per Pere Pi-Sunyer.

D'aquesta trobada me'n queden dues impressions: la presència física, encara imponent, d'August Pi i Sunyer i una veu molt musical, potser de baríton, així com una profunda enyorança de la seva ciutat i de l'Associació de Música da Camera, de la qual em parlà. L'allunyament de les activitats musicals junt amb el dolor de l'expatriació el portaren a aprofundir encara més en el fet musical.

Això es manifestà en el discurs que amb motiu del doctorat *honoris causa* de Pau Casals a la Universitat Central de Veneçuela va pronunciar Pi i Sunyer. Diu per exemple: «La música ens omple d'emoció i ens eleva a esferes superiors... Ens porta a aquelles altíssimes esferes del ritme, de la figura musical, de l'harmonia i finalment de la il·lusió...»; ens parla de «la comunicació del nostre esperit amb l'infinit», de la comunicació sense paraules amb un món ultraterrenal, la descripció

del qual no és possible. «Com explicar per mitjà de la ciència el sentit de la música? Mai no fou possible!» I conclou: «El moviment dels astres podria generar un murmur universal tal vegada perceptible. Temps i harmonia en l'espai: temps i harmonia és la música.»

(O bé, més enllà la música és regida per lleis d'un ordre estricte que són precisament les lleis de la lògica. Ordre i harmonia en el món i també en el pensament.)

O bé: «La música que desperta en nosaltres l'emoció. Un músic revestit de físic o de fisiòleg ens descobrirà potser les qualitats matemàtiques de la música però cap físic ni cap fisiòleg ens podrà explicar l'emoció que aquella música desperta en nosaltres i això és precisament perquè la música ens ve del cel... La música ve del cel i al cel ens retorna.»

Emociona pensar en aquest retrobament de dos catalans universals, Casals i Pi i Sunyer, lluny de la terra i honorats per aquest país hospitalari que és Veneçuela. Casals i Pi i Sunyer havien entrelaçat les seves vides en moltes ocasions. Casals, del patronat de l'Associació, amb l'Orquestra Pau Casals i a partir de 1920 ell mateix com a solista o formant part del tercet, hi havia actuat algunes vegades.

Un altre fet ben significatiu: August Pi i Sunyer, com a president de l'Associació de Música da Camera, prengué la iniciativa que la ciutat de Barcelona en nomenés ciutadà Pau Casals. La concessió del pergamí i de la medalla fou feta per Carles Pi i Sunyer, germà d'August i un dels millors alcaldes de la ciutat. I com explica aquest en les seves memòries, era tanta la intimitat dels tres protagonistes que tot quedà en família.

I per acabar voldria subratllar el fet que August Pi i Sunyer fou un home de les dues cultures, cas que continua essent insòlit i no únicament al nostre país. En aquest aspecte, donà una lliçó a la nostra collectivitat que encara no ha après.

Catedràtic, investigador de nom internacional, literat, reformador universitari, diputat, recuperador per a la ciutat i restaurador d'edificis com el de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia, trobà temps no solament per assistir de manera assídua als concerts sinó per a promoure entitats i iniciatives musicals. La seva figura és també en aquest aspecte modèlica.

Podem imaginar-nos allò que fóra la vida musical entre nosaltres si els científics, els polítics, els universitaris, els cultivadors de lletres, les personalitats cíviques seguissin l'exemple d'August Pi i Sunyer. Això donaria nova saba a moltes agrupacions musicals, a l'activitat dels intèrprets i dels creadors, i Barcelona tornaria a estar en l'aspecte musical al punt màs alt de la tradició europea.